

Kungl. bibliotekets remissvar på Publiken i fokus – reformer för ett starkare filmland (SOU 2025:24)

Inledning

Kungl. biblioteket (KB) kommenterar endast de delar av betänkandet *Publiken i fokus – reformer för ett starkare filmland* (SOU 2025:24) som berör KB:s verksamhet.

KB är Sveriges nationalbibliotek och en nationell forskningsinfrastruktur som ska bidra till den svenska forskningens kvalitet och en demokratisk samhällsutveckling genom att tillhandahålla källmaterial. Myndigheten ska samla in, beskriva, bevara och tillhandahålla fysiskt och digitalt material som behövs för att fullgöra myndighetens uppgifter. I detta ingår bland annat att samla in, bevara och tillhandahålla film utifrån aktuell pliktexemplarslagstiftning. KB samlar också in och tillgängliggöra så kallad icke fiktiv film¹ som inte levererats som pliktexemplar.

Inom ramen för arbetet med filmarvet samarbetar KB i huvudsak med Svenska filminstitutet (Filminstitutet). KB ser att en fortsatt samverkan med Filminstitutet kan gagna såväl den högre utbildningen som samhället i övrigt.

Sammanfattning

- KB instämmer i att det föreligger stora utmaningar gällande såväl långsiktig kompetensförsörjning som upprätthållande och utveckling av teknik för hanteringen av filmarvet.
- KB instämmer i att det finns behov av nationella och kostnadseffektiva lösningar för magasinering och digitalisering av analog film.
- När det gäller KB:s arbete med bevarande av icke fiktiv film prioriterar KB digitisering som bevarandeåtgärd framför att bevara den analoga filmen. Detta då forskningens behov av tillgång till innehållet är i fokus.
- KB instämmer i att det är mycket angeläget att regeringen snarast tar ställning till förslagen i den så kallade pliktmaterialutredningen för att säkra att film och serier som distribueras digitalt kan bevaras och tillgängliggöras i framtiden.
- KB stödjer inte förslaget att i lag införa möjligheten att KB:s myndighetsuppgift avseende pliktinsamling kan delegeras till Filminstitutet.

¹ Med icke fiktiv film avses dokumenterande film såsom industrifilm, film från folkrörelser och hembygdsföreningar, museifilm, privata filmer etc.

- KB instämmer i betänkandets bedömning att det föreligger ett ökande behov av samarbete och samordning.
- För den icke fiktiva analoga filmen ser KB att en digitisering både kan ses som en bevarandeåtgärd och som en förutsättning för tillhandahållande för forskning.
- KB stödjer förslaget om en utredning av ett kostnadsberäknat Filmarvscentrum för bevarande och digitisering av analogt filmmaterial, liksom att KB ska medverka i denna utredning.

Ställningstagande

9.2 Bevarandet av analog film

KB delar utredarens bild av de utmaningar som ett nationellt bevarande av det analoga filmarvet innebär. Det föreligger ett nationellt behov av ändamålsenliga magasin för analog film där institutioner med filmsamlingar, med utgångspunkt i deras respektive uppdrag, kan magasinera filmsamlingar på ett kostnadseffektivt sätt.

KB saknar dock en genomgång av KB:s utmaningar gällande det nationella uppdraget att samla in, bevara och tillgängliggöra icke fiktiv film. KB gör bedömningen att uppdraget bäst utförs genom att prioritera digitisering av informationsinnehåll, inte ett långsiktigt bevarande av det analoga filmmaterialet. Det innebär i praktiken att KB prioriterar digitisering som en metod för bevarande av den icke fiktiva filmen. Se vidare under 9.3.

9.2.1 Kompetensförsörjning och utrustning

KB instämmer i att det föreligger stora utmaningar gällande långsiktig kompetensförsörjning och upprätthållande av ändamålsenlig teknik kopplad till filmarvsområdet. KB ser därför att det kan finnas skäl för att nationellt samla såväl kompetens som teknik, vilket ligger i linje med utredarens förslag om att utreda förutsättningarna för inrättandet av ett nationellt filmarvscentrum.

9.3 Digitisering och digitalt tillgängliggörande / 9.3.1 Resurser för digitisering

KB instämmer i att det finns ett stort behov av en bred och nationell satsning avseende digitisering av filmarvet. KB har utifrån myndighetens uppdrag störst behov av särskilda satsningar för digitisering av icke fiktiv film. Fokus ligger på forskningens behov av tillgång till filmarvet, vilket kräver att materialet är tillgängligt i digital form. En stor mängd av den film som KB har samlat in är digitiserad men mycket kvarstår och samlingarna är inte avslutade.

Att på bästa sätt tillgängliggöra den icke fiktiva filmen för forskning utgör en allt större utmaning i och med de kostnader för investeringar i säkra it-lösningar och förvaltning som krävs. Utöver resurser för insamling och digitisering vill KB också understryka det faktum att

ett digitiserat filmmaterial löpande behöver migreras till nya tekniska filformat för att kunna tillgängliggöras, och att detta i sig är ett långsiktigt och resurskrävande åtagande.

KB behöver, som tidigare nämnts, digitisera sitt filmarkiv både av bevarandeskäl och av tillgängliggörandeskäl. Av resursskäl kan KB inte prioritera både en omfattande digitisering och ett optimalt bevarande av den analoga filmen (nedfrysning). Utifrån myndighetens uppdrag prioriteras insamling och en kostnadseffektiv digitisering och en magasinering tillräcklig för att insamlad film ska hinna digitiseras innan nedbrytningen gått så långt att innehållet inte längre kan räddas.

9.4 Hanteringen av ursprungsdigitalt material / 9.4.1 Digital insamling och plikttagstiftningen

KB instämmer i att en teknikneutral pliktinsamling är helt nödvändig för att säkra att film och serier som distribueras digitalt kan bevaras för framtiden. Förslag som stödjer en sådan pliktinsamling har lämnats i den senaste statliga utredningen som behandlade plikttagstiftningen², och som för närvarande bereds i Regeringskansliet. KB ser att behovet av ny plikttagstiftning är akut och att förslagen i pliktmaterialutredningen därför behöver beredas skyndsamt.

KB stödjer inte förslaget att i lag införa möjligheten att KB:s myndighetsuppgift avseende pliktinsamling kan delegeras till Filminstitutet. Detta för att säkra att myndigheten fullgör sin uppgift enligt instruktionen att ”bidra till den svenska forsknings kvaliteten och den demokratiska samhällets utveckling”. Eftersom film idag publiceras i många olika typer av visningsfönster och att filmbegreppet i sig blir alltmer svårångat är det en stor fördel om en och samma institution ansvarar för pliktinsamling av film oavsett var den publicerats eller av vem. Idag visas film till exempel på biograf, i streamingtjänster, digitala filmfestivaler och i traditionella tv-sändningar.

KB ser samtidigt att Filminstitutets insamling av svensk film i en teknisk kvalitet som motsvarar den vid biografvisning behöver säkerställas.

9.5 Samordning och uppgiftsfördelning

KB instämmer i betänkandets bedömning att det föreligger ett ökande behov av samarbete och samordning, både för att säkra insamling av dagens film och för att säkra tillgången till det historiska filmarvet. Det kan till exempel handla om att förtydliga nuvarande uppdrag och ansvarsfördelning mellan KB, Filminstitutet och SVT.

11.8 Ett nationellt filmarvscentrum

KB stödjer förslaget om en utredning av ett kostnadsberäknat Filmarvscentrum för bevarande och digitisering av analogt filmmaterial, liksom att KB ska medverka i denna utredning.

² Papper, poddar och... – pliktmateriallagstiftningen för ett tryggt källmaterial (SOU 2021:32).

I övrigt har KB tidigare i remissvaret lämnat synpunkter gällande det som skrivs om plikttagstiftningen i detta kapitel.

Karin Grönvall har beslutat detta yttrande. Forskningsstrateg Christopher Natzén har varit föredragande. TF avdelningschef Göran Konstenius har biträtt i handläggningen. I den slutliga handläggningen har också samordnare Elisabeth Boogh, servicetekniker Mattias Dünkelberg Valenca och konservator Thomas Gahlin medverkat.

Yttrandet har signerats elektroniskt.

Karin Grönvall

Riksbibliotekarie

Christopher Natzén

Forskningsstrateg, Avdelningen för forskningsstöd och samlingsförvaltning